

Ball de gitanes

Sant Vicenç de Castellet

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Sant Vicenç de Castellet
Emplaçament Plaça de l'Ajuntament

Coordenades:

Latitud: 41.66577
Longitud: 1.86396
UTM Est (X): 405424
UTM Nord (Y): 4613291

Classificació

Número de fitxa 08262 - 77
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Música i dansa
Estil / època: Contemporani
Segle XX
Any 1907
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Tipus de protecció: Festa d'interès
Observacions protecció: Festa catalogada, Resolució 18 març 2019
Accés Obert
Ús actual: Científic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa María del Agua Cortés Elía. / OPC
Data de registre de la fitxa: dc., 25/08/2004 - 02:00
Autoria de la darrera revisió: María del Agua Cortés Elía, OPC
Data de la darrera revisió: dc., 25/03/2026 - 12:13

Descripció

El Ball de Gitanes compta amb una escenografia pròpia que el fa característic i que ballen unes 300 persones. Actualment, la Ballada popular està estructurada en diferents parts. Primer es fa una cercavila dels balladors pels carrers del poble fins arribar a la plaça de l'Ajuntament, acompanyants pels gegants dels Barons de Castellet i la colla de Grallers. Un cop a la plaça de l'Ajuntament ballen els Gegants el vals dels Barons per iniciar els actes amb la Colla d'antics dansaires, formada per les persones que van fundar l'Esbart en la seva primera època, i la Colla d'ex-dansaires de l'Esbart, formada per alguns dels dansaires que ballaven a l'Esbart en el moment en que es va recuperar el ball, l'any 1989, fan l'entrada a la plaça amb el Ball de Caldes. Seguidament es fa el Galop d'entrada amb la presentació i entrada a plaça de totes les colles participants a la ballada. Un cop totes les colles són a la plaça, formant una gran rotllana, es procedeix a fer el sorteig de la núvia de l'any següent, entre totes les noies que participen a la ballada d'aquell any. Conegut el nom, la núvia actual, li traspasa el mantó de núvia a la nomenada i se li fa lliurament d'una toia. La núvia sortint rep el ram de la geganta Paula. Galop de la núvia: Les colles es tornen a posar en marxa i es col·loquen cada una al seu lloc de la plaça on desenvoluparà el ball. El galop és encapçalat per la nova núvia i la seva parella. Els entremesos: una vegada les colles estan col·locades, es comença ballant El Xotis, seguidament Les Catxutxes, Les Contradanses, La jota i El Vals-jota, fent un petit moment de pausa entre cada ball, per facilitar l'entrada i sortida dels dansaires que no ballin tots els balls. L'any 1999 s'incorpora, dins el ball de Les Contradanses, la formació d'una figura d'estrella formada per totes les colles participants a la ballada, que va girant durant uns compassos al voltant del centre de la plaça. Galop final: els balladors de les diferents colles conviden a familiars i amics a participar en el galop final, per acomiadar la ballada. Ballada popular del Vals dels Barons: Ballada del Vals dels Barons. Per finalitzar l'acte, qui vol balla la sardana Cent galops per Sant Vicenç, estrenada l'any 2007 amb motiu del centenari de la primera ballada de gitanes: finalment, tots els participants a la ballada i espontanis que si vulguin afegir es col·loquen formant una gran rotllana de parelles, i es balla el Vals dels Barons. Cal destacar el vestuari amb el "mantón de Manila" que porten les balladores. Des del 1992, cada any per Pasqua Granada, l'Esbart Santvicentí organitza una ballada popular a la Plaça de l'Ajuntament, formant colles de diferents edats que ha fet reviure i consolidar aquest ball que cada any té més acceptació. El darrer any s'ha recuperat el costum de posar mantons als balcons, fet que llueix la festa. L'any 2007 es crea la ballada infantil que es celebra el dissabte previ a la tarda, on els nens que vulguin, des de 3 anys fins a 14, poden ballar i d'aquesta manera iniciar-se a la tradició.

Observacions:

Música i orquestra Els Catalans de Manresa.

Història

El ball va ser introduït per un grup de picapedrers de Caldes de Montbui que van introduir aquest ball arrelat al Vallès per Carnestoltes. Era la colla dels primers picapedrers que van anar a treballar a Sant Vicenç dirigits pel "Carmelo", i va ser ballat per primera vegada el 10 de febrer de 1907 a la plaça actual de l'Ajuntament. El ballaven amb noies de Sant Vicenç. Després d'un any sense ballar-se en Pere Canal i Rius el recuperà i es torna a ballar l'any 1918. En aquella època es ballava per Carnestoltes i ara per la segona pasqua (Pasqua Granada). Posteriorment, l'Esbart Dansaire Santvicentí el ballà el 8 de desembre de 1984, i l'any 1989 estrena una recreació escènica després de fer un llarg treball de recerca que amplià el repertori amb nous balls. Sobre les partitures trobades, el músic manresà Josep Torras va preparar un guió musical, i el mestre Cohí i Grau, va crear la instrumentació per a cobla. Un any després de l'estrena de l'espectacle i incorporació al repertori habitual de l'Esbart, l'any 1990, es presenta la proposta i es convoca a

tothom que vulgui de participar en la primera Ballada popular de Gitanes de Sant Vicenç, per la Segona Pasqua. Aquesta iniciativa és acollida al llarg dels anys amb tanta acceptació per part dels vilatans i de les diferents entitats, que el número de participants va augmentant any rera any. L'any 2007 es celebra el centenari de les gitanes i s'incorpora la ballada infantil, la nova sardana i també es crea l'Associació de Balladors del ball popular de Gitanes que a partir de llavors serà l'entitat encarregada d'organitzar i portar a terme tots els actes. També es crea el nou ball El valset del mil·lenari, tot i que actualment no es balla. Aquell any es va fer un concert amb l'adaptació per orquestra, petit cor i combo de les músiques de les gitanes a càrrec de Xavier Mestres; com també una adaptació per a cobla de Tres Quartans també adaptada per Xavier Mestres i que es va fer servir per celebrar la ballada del 10 de febrer de 2007. Actualment les Gitanes s'han fet molt populars i cada any creix el nombre de balladors i de colles.

Bibliografia

SUADES, J.; MIQUEL, J.M. (1991). El Ball de Gitanes a Sant Vicenç de Castellet. Dovella nº 40, Manresa, p. 51-55.

SUADES, J. (1987). Tradicions santvicentines. El Breny, núm. 126.

VILÀ I FOLCH, J. "Balls de Gitanes a l'extrem sud del Bages?". Revista Serra d'Or, número 393.

(1907) «De Sant Vicenç de Castellet». El Pla de Bages, 9 de febrer de 1907, núm. 857.

Largo, Jordi Les Gitanes de Sant Vicenç de Castellet Sant Vicenç de Castellet, 2018. <https://www.lesgitanes.cat/>

Alsina, Núria. (2016, maig 15). Llista de reproducció del Ball de gitanes. <https://www.youtube.com/user/nurialsina/playlists>

